

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
سال هفتم / شماره بیست و پنجم / بهار ۱۳۹۷

نقش ویژگی های فردی و رفتاری بر تقاضا برای خدمات مالی

مهدی مرادی

*استاد گروه حسابداری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)
mhd_moradi@um.ac.ir

سعیده امین زادگان

دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

زکیه مرندی

دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۹/۰۵ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۲/۲۸

چکیده

با توجه به آنچه در مباحث مالی رفتار بیان می‌شود یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر تقاضای خدمات بخش مالی رسمی، ویژگی‌های فردی و رفتاری افراد است. از این رو مطالعه حاضر با هدف بررسی و کشف روابط بین برخی از ویژگی‌های رفتاری و فردی افراد و تقاضا برای خدمات مالی سعی دارد نقش ویژگی‌هایی از جمله نمره سواد مالی، مخارج سرانه، سن، ریسک‌گریزی، علاقه مندی به مسائل مالی، اعتقاد به سرنوشت، تحصیلات و داشتن پس‌انداز را بر تقاضای خدمات مالی مورد بررسی قرار دهد. جامعه آماری پژوهش حاضر، سرپرست‌های خانوار کلان‌شهر مشهد و روستاهای حومه آن در دوره زمانی ۹۴-۹۳ است. حجم نمونه ۲۹۰ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس اقدام به گزینش اعضای نمونه شد. از روش رگرسیون لجستیک دودویی برای تجزیه و تحلیل فرضیه‌های تحقیق استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که تنها متغیرهای مخارج سرانه، سن، علاقه مندی به مسائل مالی و داشتن پس‌انداز بر تقاضا برای خدمات مالی تأثیر گذارند. سایر نتایج حاکی از اثر تعاملی رابطه بین سن و روستانشینی و شهرنشینی بر تمایل به سرمایه‌گذاری در بیمه‌های عمر و سرمایه‌گذاری بود.

واژه‌های کلیدی: توسعه مالی، ویژگی‌های رفتاری، خدمات مالی، سواد مالی، رگرسیون لجستیک.

۱- مقدمه

عصر امروز عصر رقابت است و تنها آن‌هایی که در این عرصه رقابتی پیروز می‌شوند از مزایای حاصل از آن بهره خواهند برد. امروزه مسئله رقابت پای خود را از حدود فردی فراتر گذاشته و در عرصه‌های بالاتر و بزرگ تری از جمله بین کشورها مطرح است. همچنان که شاهد هستیم، کشورها در جهت حرکت به سمت توسعه یافتگی، با یکدیگر در رقابت هستند. نیل به این هدف و حرکت سریع تر به سمت آن به عوامل مختلفی بستگی داشته و از راه‌های مختلفی امکان پذیر است. از جمله آن می‌توان به توانایی کشورها در بالا بردن سطح سرمایه‌گذاری‌ها اشاره کرد که نقش مهمی را در توسعه مالی و به تبع آن توسعه یافتگی ایفا می‌نماید. همچنان که می‌دانیم سرمایه‌گذاری موتور محرک رشد اقتصادی جوامع است از این رو توانایی نهادهای هر کشور در جهت تشویق و جذب سرمایه‌گذاران فردی برای سرمایه‌گذاری در محصولات مالی مختلف، راه را به سمت رشد و توسعه اقتصادی هموار می‌سازد. اما مشاهده می‌شود بسیاری از خانوارها که در حقیقت همان سرمایه‌گذاران فردی دارای منابع مالی هستند تمایلی به استفاده از منابع و پس‌اندازهای خود در بخش‌ها و خدمات مالی متنوع نیستند زیرا مسلمانان عوامل بسیاری بر تصمیم‌گیری آنان نسبت به تقاضای خدمات مالی تأثیر می‌گذارد. در مدل‌های تئوریک اقتصادی و مالی، رفتار سرمایه‌گذاران و تأثیر شخصیت‌هایشان ثابت فرض شده، اما در بسیاری از تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی، تأثیر عوامل مختلف از جمله فرهنگ، شخصیت، تجارب، سطح تحصیلات و سایر ویژگی‌های فردی و شخصیتی را نمی‌توان نادیده گرفت، در حالی که این عوامل تأثیر بسزایی بر روند حرکت بازار و قیمت‌ها و نوسانات آن دارد. با این وجود در زمینه‌ی موضوع مورد بحث تاکنون پژوهش‌های جامعی بر اقتصاد برخی از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران صورت نگرفته است. حال مسئله اصلی این است که چه عواملی بر میزان تقاضای خدمات مالی توسط خانوارها تأثیر گذار است، یا به عبارتی چه عواملی می‌تواند بر انتخاب‌های آنان در جهت سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی تأثیر بگذارد. از این رو هدف از پژوهش حاضر این است که رابطه احتمالی ناشی از تأثیر ویژگی‌های فردی و رفتاری را بر تقاضای خانوارها در جهت تمایل به سرمایه‌گذاری در محصولات مالی مختلف من جمله سهام بورس اوراق بهادار و سرمایه‌گذاری در بیمه‌های عمر، مورد بررسی و کنکاش قرار دهد و به دنبال پاسخگویی به این سوال است که آیا ویژگی‌های رفتاری و فردی افراد در خانوارها بر تقاضای آنان برای خدمات و محصولات مالی تأثیر می‌گذارد یا خیر؟. انجام پژوهش حاضر از یک سو، پیامدهای مهم و قابل توجهی را به بازارها و نهادهای مالی کشور در جهت حرکت به سمت توسعه مالی کشور ایفا می‌کند و از سویی دیگر زمینه را برای گسترش ادبیات پیرامون مسئله سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه برای سایر پژوهشگران در اقصی نقاط جهان فراهم می‌آورد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

توسعه مالی به عنوان یک عامل تعیین‌کننده مهم رشد اقتصادی به رسمیت شناخته شده است (کول و همکاران^۱، ۲۰۱۱؛ ویتسونتی و تنگورای^۲، ۲۰۱۵). در این حال بازارهای مالی به عنوان یکی از نهادهای مهم توسعه مالی و اقتصادی کشورها مطرح شده‌اند و ادبیات نشان می‌دهند که توسعه بازارهای مالی از طریق بسیج پس

اندازه‌ها، مدیریت ریسک، تشویق و ترویج انتقال فن آوری و کاهش هزینه‌های اطلاعاتی و معاملاتی نقش مهمی را در رشد اقتصادی کشور ایفا می‌کند (احمد و مولینیان^۳، ۲۰۱۴). به عقیده لین و همکاران^۴ (۲۰۱۲) فعالیت‌های مالی نقش مهمی را در اقتصاد جهانی بازی می‌کنند و بر توسعه اقتصادی چندین کشور در سراسر جهان نفوذ و تاثیر دارند (کاولی کانت و همکاران^۵، ۲۰۱۶). امروزه نقش افراد به طور فزاینده‌ای در بازارهای مالی فعال‌تر شده‌است (گنجونی و نایب زاده، ۱۳۹۳). این حضور فعال افراد در بازارهای مالی به وجود آورنده طیف گسترده‌ای از خدمات مالی شد که از جمله آن می‌توان سرمایه‌گذاری در سهام شرکت‌ها، اوراق مشارکت و یا سرمایه‌گذاری در صنعت‌های بیمه‌ای را نام برد. علی‌رغم نرخ بازدهی بالای سرمایه‌گذاری در سهام و یا اوراق مشارکت، به تازگی سرمایه‌گذاری در صنعت بیمه از جمله سرمایه‌گذاری در بیمه‌های عمر، رو به رشد است. به طوری که در طول ۴۰ سال گذشته افزایش ۱۰ برابری در تعداد طرح‌های بیمه‌های سپرده در سراسر جهان ایجاد شده است و در حال حاضر بیش از ۱۱۳ کشور، دارای طرح بیمه سپرده و ۴۰ کشور در صدد تصویب و ایجاد آن هستند (برگ برانت و همکاران^۶، ۲۰۱۶).

در این راستا تصمیم‌گیری مالی می‌تواند اغلب به عنوان نقطه عطف مهمی باشد که به طور قابل ملاحظه‌ای فراهم‌کننده یا مختل‌کننده رفاه شخصی است (داکلاس، ون و جیانگ^۷، ۲۰۱۳). توانایی افراد برای تصمیم‌گیری مالی آگاهانه در جهت توسعه مالی شخصی، امری حیاتی است که می‌تواند به کارایی بیشتر در تخصیص منابع مالی و ثبات مالی بیشتر در هر دو سطح خرد و کلان اقتصادی منجر شود (کلپر، لوساردی و پانوس^۸، ۲۰۱۳). بنابراین نوع تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و عوامل موثر بر تصمیم‌گیری آن‌ها بسیار حائز اهمیت است. در این زمینه، نظریه مالی رفتاری مبتنی بر آن است که تصمیمات سرمایه‌گذاری تنها تحت تاثیر شاخص‌های اقتصادی و عقلانیت قرار ندارند بلکه عوامل دیگری نیز تاثیر بسزایی در رفتار و نوع تصمیمات آن‌ها دارند (برجی دولت آبادی، ۱۳۸۷)، و تفکر عقلانی و غیر عقلانی به صورت توأم، رفتار سرمایه‌گذاری را هدایت می‌کند (میشرا و ماتیلدا^۹، ۲۰۱۵). بنابراین عوامل تاثیرگذار بر نوع سرمایه‌گذاری افراد را می‌توان به دو دسته عوامل روانشناختی و عوامل جمعیت‌شناختی تقسیم کرد (فتحی و دهقانی اناری، ۱۳۹۱)، که هر کدام به نوعی می‌توانند بر نحوه تصمیم‌گیری فردی سرمایه‌گذاران اثر گذار باشند. از دیدگاه محققان ژنتیک رفتاری و پژوهشگران مالی، جنسیت ارتباط معناداری با رفتار سرمایه‌گذاران دارد (بارنی، کرانکوویست و سیگل^{۱۰}، ۲۰۱۰؛ فلتون و همکاران^{۱۱}، ۲۰۰۴؛ وان، شی و فان^{۱۲}، ۲۰۰۶). ادبیات نشان داده‌اند زنان به طور متوسط از رقابت و ریسک‌پذیری کمتر نسبت به مردان برخوردارند (کروسان و جزی^{۱۳}، ۲۰۰۹؛ برتراند^{۱۴}، ۲۰۱۰؛ انجل^{۱۵}، ۲۰۱۲). برخی محققان دریافته‌اند که متغیرهای جنسیت، سابقه خدمت، سن، وضعیت تاهل، سطح تحصیلات دانشگاهی، رشته تحصیلی و اعتقادات و باورهای دینی بر قصد و تصمیم افراد در رابطه با خرید سهام در بورس تاثیر مستقیم دارند (باقرزاده، آل عمران و خدادادی، ۱۳۹۲؛ لولین و همکاران^{۱۶}، ۱۹۷۷). صفری و همکاران (۱۳۹۰) استدلال کردند که سن بر تمایل به سرمایه‌گذاری افراد تاثیرگذار است. علاوه بر ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های رفتاری نیز می‌تواند آثار مهمی را بر ترجیحات سرمایه‌گذاری افراد به دنبال داشته باشد که از جمله آن می‌توان به سواد مالی اشاره داشت. از دیدگاه موسسه امریکایی حسابداران خبره عمومی، سواد مالی به عنوان توانایی ارزیابی

موثر و مدیریت امور مالی فردی به منظور تصمیم‌گیری‌های عاقلانه در جهت رسیدن به اهداف زندگی و دستیابی به وضعیت مالی خوب تعریف شده است (دیلان و همکاران^{۱۷}، ۲۰۱۰). سواد مالی با مجموعه‌ای از رفتارهای مرتبط با پس‌انداز، ثروت و انتخاب پرتفوی مرتبط است، به عنوان مثال چندین مطالعه نشان دادند که افراد با سواد مالی بیشتر به احتمال بیشتری در بازارهای مالی شرکت و در سهام سرمایه‌گذاری می‌کنند (ون رویچ، لوساردی و آلیس^{۱۸}، ۲۰۱۱؛ کریستلیس، جاپلی و پادولا^{۱۹}، ۲۰۱۰). اما پارامتر دیگری که اهمیت عمیقی در اقتصاد و تصمیم‌گیری دارد ریسک‌گریزی است (توماس^{۲۰}، ۲۰۱۶). ریسک‌گریزی یا به عبارتی ابهام‌گریزی، عامل رفتاری دیگری است که از نظر تئوریک با مشارکت در بازار سهام مرتبط است (اپستین و اشنايدر^{۲۱}، ۲۰۱۰). هارد، ون رویچ و وینتر^{۲۲} (۲۰۱۱) ریسک‌گریزی افراد را به عنوان یک عامل موثر در انتظارات بازار سهام در نظر گرفتند و دریافتند که ریسک‌گریزی تنها یک اثر محدود بر بازده و نوسانات سهام مورد انتظار افراد و تصمیمات سرمایه‌گذاریشان دارد (لی و همکاران^{۲۳}، ۲۰۱۵). از سویی دیگر سطح ریسک‌گریزی افراد عامل مهمی در تقاضای بیمه عمر است که بررسی آن نقش مهم و کلیدی را در بازاریابی و توسعه صنعت بیمه ایفا می‌نماید (مهدوی و صغری بخشی، ۱۳۹۰). به طور کلی افراد تحصیل کرده تر، به دلیل داشتن آگاهی بیشتر، به احتمال بیشتری برای محافظت از خود بوسیله بیمه تلاش می‌کنند. چرا که این افراد مزایای بیمه را درک کرده و رفتار پیشگیرانه‌ای دارند در نتیجه از بیمه به عنوان یک وسیله محافظت‌کننده از خانواده و دارایی‌هایشان استفاده می‌کنند (آینسیکا و همکاران^{۲۴}، ۲۰۱۲).

۲-۱- پیشینه پژوهش

در سال ۱۹۷۷ مطالعات لولین^{۲۵} و همکاران نشان می‌دهند که بین ترجیحات سرمایه‌گذاری افراد و سن، جنسیت و تحصیلات آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد. کاولی و فیلیپسون^{۲۶} (۱۹۹۹) در تحقیق خود نشان دادند که رابطه منفی بین قیمت و تعداد متقاضیان بیمه عمر وجود دارد. در حقیقت افراد با سطح ریسک پایین تر بیشتر متقاضی بیمه عمر بودند. اما مزا و وب^{۲۷} (۲۰۰۱) نشان دادند همبستگی منفی بین تقاضا برای بیمه عمر و سطح ریسک وجود دارد و استدلال کردند که افراد در ریسک‌های بالاتر نسبت به رویدادهای احتمالی و ناگهانی خوش بین تر هستند بنابراین کمتر متقاضی بیمه عمر خواهند بود.

در رابطه با نقش سواد مالی در سرمایه‌گذاری، پنگ و همکاران^{۲۸} در سال ۲۰۰۷ در پژوهشی استدلال کردند که تجارب مالی و رفتارهای مالی افراد نیز دارای رابطه مثبت با دانش سرمایه‌گذاری آن‌ها بود. نتایج مطالعه‌ای دیگر نشان داد که تفاوت قابل ملاحظه‌ای در سطح سواد مالی بین زنان و مردان وجود داشت (حسن التمامی و کالی^{۲۹}، ۲۰۰۹). لوساردی و توفانو^{۳۰} (۲۰۰۹) گزارش کردند که افراد با سطح پایین تر سواد مالی تمایل به داد و ستد با رفتار هزینه بالا، تحمیل هزینه‌های بالاتر و استفاده از روش‌های استقراض با هزینه بالاتر را دارند. نتایج برخی مطالعات نیز نشان دادند که افراد دارای توانایی بالاتر در حوزه علوم ریاضی و سواد مالی به احتمال بیشتری در بازارهای مالی مشارکت داشته و روی سهام سرمایه‌گذاری می‌کنند (کریستلیس و همکاران، ۲۰۱۰). کول و همکاران (۲۰۱۱) دریافتند که بین سواد مالی و رفتار ارتباطی قوی وجود دارد. در مقاله

ای دیگر، دیزنی^{۳۱} و گدرگود (۲۰۱۳) نشان دادند افرادی که مصرف کننده وام های اعتباری هستند، سواد مالی پایین تری نسبت به کسانی که وام نمی گیرند دارند. نتایج مطالعه بابیاز و راب^{۳۲} (۲۰۱۴) نیز نشان داد خانوارهایی که از نظر مالی آگاه تر هستند به احتمال بیشتری بودجه هایی برای مواقع اضطراری دارند. شیا، وانگ و لی^{۳۳} (۲۰۱۴) هم استدلال کردند که اطمینان بیش از حد سواد مالی، به طور مثبت با مشارکت در بازار سهام مرتبط است. نتایج برخی مطالعات نشان داد که خانوارهای با سواد مالی بالاتر شانس بهتری برای دریافت بازده سرمایه گذاری مثبت دارند (چو و همکاران^{۳۴}، ۲۰۱۶)، و خود ارزیابی دانش سرمایه گذاری و داشتن یک طرح مالی بلند مدت به طور مثبتی با مشارکت در بازارهای اوراق بهادار مرتبط است (یائو و شیو^{۳۵}، ۲۰۱۵). در رابطه با نقش ویژگی های شخصیتی، استدلال شد که این ویژگی هابر رفتار تحمل ریسک فردی تاثیر دارند و به نوبه خود تصمیم گیری سرمایه گذاران را در مورد سهام، اوراق بهادار و اوراق قرضه تحت تاثیر قرار می دهند (پاک و محمود، ۲۰۱۵). نتایج مطالعه آنتونیو، هاریس و ژانگ^{۳۶} (۲۰۱۵) نشان داد که افزایش ابهام به طور قابل توجهی سطح سرمایه گذاری در سهام خانوارهای متوسط را کاهش می دهد. در بین پژوهش های داخلی نیز مرادی و ایزدی (۱۳۹۴) در بررسی تاثیر سواد مالی سرمایه گذاران بر تصمیم سرمایه گذاری در اوراق بهادار چنین نتیجه گرفتند که چهار عامل ذهنیات فردی، اطلاعات حسابداری، اطلاعات اقتصادی و نیازهای مالی شخصی بر تصمیم گیری سرمایه گذاری در ایران تاثیر دارند. همچنین بین سطح سواد مالی و عوامل موثر بر تصمیم سرمایه گذاری رابطه مثبت معنادار وجود دارد ولی این رابطه بسیار ضعیف است. سایر نتایج آنان گویای این بود که با در نظر گرفتن نوع اشتغال، حساسیت عوامل موثر بر تصمیم سرمایه گذاری نسبت به تغییر سطح سواد مالی در زمینه اشتغال غیر مالی بیشتر است. در پژوهشی دیگر، به منظور ارائه الگویی جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی، با استفاده از روش دلفی فازی پرسشنامه ای با کسب اجماع از ۱۲ نفر از خبرگان مالی کشور تدوین و به عنوان الگوی سنجش سواد مالی در سطح دانشگاه های کشور ارائه شد. نتایج نشان داد سوالات منتخب دربردارنده مفاهیم متنوعی از جمله ارزش زمانی پول، مالیات، سرمایه گذاری در سهام و اوراق مشارکت، تورم، بانکداری الکترونیک، طرق مختلف استقراض، بیمه و بازنشستگی و غیره هستند (یعقوب نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). همچنین دیانتی دیلمی و حنیفه زاده (۱۳۹۴) استدلال کردند که وضعیت سواد مالی خانواده های تهرانی در حد مطلوبی نیست و خانوارها علاقه مند به بهره مندی از راهنمایی متخصصان با عنوان مشاوره مالی هستند. شهرکی، بهبودی و قادری (۱۳۸۹) نشان دادند که رابطه معکوس بین پس انداز و مصرف خانوار و رابطه مستقیم بین پس انداز و سرمایه گذاری وجود دارد.

۳- فرضیه های پژوهش

با توجه به ادبیات و مبانی نظری تحقیق، تعداد ۱۶ فرضیه به شرح زیر تدوین و ارائه شد:

- ۱) سواد مالی بر علاقه مندی به سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۲) مخارج سرانه بر علاقه مندی به سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۳) سن بر علاقه مندی به سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.

- ۴) ریسک‌گریزی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۵) علاقه مندی به مسایل مالی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۶) اعتقاد به سرنوشت بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۷) تحصیلات بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۸) داشتن پس‌انداز کافی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تاثیر گذار است.
- ۹) سواد مالی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۰) مخارج سرانه بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۱) سن بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۲) ریسک‌گریزی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۳) علاقه مندی به مسایل مالی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۴) اعتقاد به سرنوشت بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۵) سال‌های تحصیل بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.
- ۱۶) داشتن پس‌انداز کافی بر علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری تاثیر گذار است.

۴- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و از نظر ماهیت و روش جزء مطالعات توصیفی-پیمایشی است. در این پژوهش هشت مولفه سواد مالی، مخارج سرانه، سن، ریسک‌گریزی، علاقه مندی به مسائل مالی، اعتقاد به سرنوشت، تحصیلات و داشتن پس‌انداز کافی به عنوان ویژگی‌های رفتاری و فردی افراد، متغیرهای مستقل تحقیق در نظر گرفته شدند. تقاضا برای خدمات مالی با دو بعد علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در سهام بورس اوراق بهادار، علاقه مندی به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر و سرمایه‌گذاری به عنوان متغیر وابسته پژوهش منظور شد. همچنین به منظور بررسی اثر زمینه‌ای شهرنشینی و روستانشینی، اثر تفاوت بین ساکنین شهری و روستایی به عنوان متغیر مجازی تحقیق بررسی شد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات مربوط به ادبیات و مبانی نظری تحقیق از کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات فارسی و لاتین، و برای گردآوری داده‌های مربوط به هر یک از متغیرهای تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده شد، که بدین منظور از پرسشنامه مقاله کول و همکاران (۲۰۱۱) بهره گرفته شد. این پرسشنامه شامل شش بخش ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، چگونگی استفاده از خدمات مالی بانکی، تقاضای خدمات مالی و علاقه مندی به آن، سواد مالی، ریسک‌گریزی و مخارج سرانه بود. به منظور بررسی روایی، پرسشنامه مذکور پس از ترجمه، در اختیار چند تن از اساتید دانشگاه قرار گرفت و مطابق با نظرات پیشنهادی آنان، پرسشنامه متناسب با شرایط ایران تعدیل شد. در نهایت پرسشنامه نهایی تدوین و به منظور بررسی پایایی در یک گروه ۳۰ نفری توزیع و جمع‌آوری شد. پایایی ابزار با استفاده از روش ضریب آلفای

کرونباخ، ۰/۶۵۷ بدست آمد که با توجه به بالاتر بودن آن از ۰/۶ از سطح قابل قبولی برخوردار است. جامعه آماری پژوهش حاضر، سرپرست‌های خانوارهای کلان شهر مشهد و روستاهای حومه در دوره زمانی ۹۴-۹۳ بوده است. به منظور تعیین حجم گروه نمونه از رابطه زیر بهره گرفته شد:

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 P(1-P)}{e^2}$$

در این رابطه: $Z_{\alpha/2}^2$ عدد بحرانی توزیع نرمال، α سطح خطا، P نسبت افرادی است که در جهت تایید فرضیه‌ها نظر می‌دهند و e دقت برآورد یا حداکثر خطا است. که بر اساس عوامل فوق حجم نمونه عبارت است از:

$$n = \frac{1.96^2 \times 0.05 \times (1 - 0.05)}{0.07^2} = 196$$

بر اساس رابطه فوق حجم نمونه برای هر جامعه (شهری و روستایی) تعداد ۱۹۶ نفر تعیین شد. برای انتخاب و گزینش اعضای نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای بهره گرفته شد. به این منظور پرسشنامه‌ها در شهر مشهد در میان شعب یکی از بانک‌های دولتی و کارمندان دو سازمان دولتی و برخی بازاری‌ها با شرط اینکه سرپرست خانوار باشند توزیع شد. در مورد خانوارهای روستایی نیز پرسشنامه‌ها از میان سرپرست‌های خانوار شاغل در مغازه‌ها و کارگاه‌های تولیدی و صنعتی روستایی جمع‌آوری گردید. پس از جمع‌آوری داده‌ها از سرپرست خانوارها، به منظور برازش بهتر مدل‌های تحقیق و همگنی بیشتر هریک از متغیرها، با استفاده از منحنی نرمال، داده‌هایی که منحنی داده‌ها را از حالت نرمال خارج می‌کردند، از ادامه فرایند تحلیل کنار گذاشته شدند، که این کار بر روی تک تک متغیرهای پیش بین صورت گرفت و در نهایت پس از حذف داده‌های پرت، تعداد ۲۹۰ داده‌مبنای تحلیل قرار گرفتند. در پژوهش حاضر برای تحلیل فرضیه‌های تحقیق از مدل رگرسیون لجستیک^{۳۷} دودویی استفاده شد. در این مدل به منظور بررسی برازش کلی مدل‌های تحقیق از آماره کای اسکوتر^{۳۸} و در جهت بررسی معناداری هر یک از متغیرهای مستقل وارد شده به مدل رگرسیونی از آماره‌والد^{۳۹} بهره گرفته شد. همچنین به منظور بررسی فرض بنیادی مدل رگرسیون لجستیک یعنی عدم وجود هم خطی بین متغیرهای مستقل پژوهش از شاخص‌های تولرانس^{۴۰} و عامل تورم واریانس^{۴۱} استفاده شد. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم افزار spss ورژن ۲۰ صورت پذیرفت. در نهایت به منظور محاسبه ضریب تعیین مدل از شاخص‌های کاکس & اسنل^{۴۲} و ناجلکرک^{۴۳} استفاده شده است.

۵- مدل پژوهش

مدل مورد استفاده در این پژوهش، مدل رگرسیونی لجستیک است که فرضیه‌های تحقیق با مدل رگرسیونی تخمین زده شده مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. مدل کلی تحقیق به صورت زیر تخمین شده است.

$$Y_N = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + \beta'' D + \beta'_1 D.X_1 + \beta'_2 D.X_2 + \beta'_3 D.X_3 + \beta'_4 D.X_4 + \beta'_5 D.X_5 + \beta'_6 D.X_6 + \beta'_7 D.X_7 + \beta'_8 D.X_8$$

در مدل فوق، Y_n متغیر وابسته (YI سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار، $Y2$ سرمایه‌گذاری در بیمه عمر)، مقادیر β_i ضرایب مربوط به هر متغیر، $x_1 \dots x_n$ متغیرهای مستقل، D متغیر مجازی (نشان دهنده شهرنشینی یا روستانشینی؛ که در صورت روستانشین بودن مقدار صفر و در حالت شهرنشینی مقدار یک)، $D.X_1 \dots D.X_8$ رابطه تعاملی متغیرهای مستقل و مجازی را نشان می‌دهد.

۶- یافته‌های پژوهش

جدول (۱) ویژگی‌های توصیفی فراوانی و درصد فراوانی گروه نمونه را به تفکیک شهری و روستایی بودن نشان می‌دهد.

جدول ۱- ویژگی‌های توصیفی گروه نمونه

متغیر	ابعاد	فراوانی		درصد		جمع کل
		روستایی	شهری	روستایی	شهری	
سن	کمتر از ۳۰ سال	۱۶	۲۶	۱۲,۶	۱۶	۴۲
	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	۴۱	۶۲	۳۲,۲	۳۸	۱۰۳
	بین ۴۰ تا ۵۰ سال	۴۲	۵۳	۳۳,۱	۳۲,۶	۹۵
	بیش از ۵۰ سال	۲۶	۲۱	۲۰,۵	۱۲,۸	۴۷
	بدون پاسخ	۲	۱	۱,۶	۰,۶	۳
جمع کل		۱۲۷	۱۶۳	۱۰۰	۱۰۰	۲۹۰
جنسیت	مرد	۱۲۰	۱۵۶	۹۴,۵	۹۵,۷	۲۷۶
	زن	۷	۷	۵,۵	۴,۳	۱۴
جمع کل		۱۲۷	۱۶۳	۱۰۰	۱۰۰	۲۹۰
میزان تحصیلات	ابتدایی	۴	۲۰	۳,۱	۱۲,۳	۲۴
	راهنمایی	۹	۴۱	۷,۱	۲۵,۱	۵۰
	دبیرستان	۲۸	۶۴	۲۲	۳۹,۳	۹۲
	فوق دیپلم	۲۷	۳۰	۲۱,۳	۱۸,۴	۵۷
	لیسانس	۳۹	۷	۳۰,۸	۴,۳	۴۶
	فوق لیسانس	۱۵	۰	۱۱,۸	۰	۱۵
	دکتر	۴	۰	۳,۱	۰	۴
	بدون پاسخ	۱	۱	۰,۸	۰,۶	۲
جمع کل		۱۲۷	۱۶۳	۱۰۰	۱۰۰	۲۹۰

جدول ۲- هم خطی بین متغیرهای مستقل تحقیق

متغیر	شاخص تولرنس (Tolerance)	شاخص عامل تورم واریانس (VIF)
سواد مالی	۰/۸۰۳	۱/۲۴۵
مخارج سرانه	۰/۸۷۷	۱/۱۴۰
سن	۰/۹۳۹	۱/۰۶۵
ریسک‌گریزی	۰/۹۲۰	۱/۰۸۷
علاقه مندی به مسائل مالی	۰/۹۴۵	۱/۰۵۸
اعتقاد به سرنوشت	۰/۸۰۱	۱/۲۴۹
تحصیلات	۰/۶۷۵	۱/۴۸۱
داشتن پس‌انداز کافی	۰/۹۲۱	۱/۰۸۶
متغیر مجازی (شهرنشینی و روستا نشینی)	۰/۶۴۸	۱/۵۴۴

جدول (۲) نتایج حاصل از بررسی وجود یا عدم وجود هم خطی بین متغیرهای مستقل تحقیق را نشان می‌دهد. همچنان که در نتایج جدول مشخص است شاخص تولرنس با مقادیر بزرگتر از ۰/۱ در بین همه متغیرهای تحقیق در سطح مطلوب و قابل قبول قرار دارد. همچنین شاخص عامل تورم واریانس با مقادیر کمتر از ۱۰ از سطح مطلوب و مناسبی برخوردار است. بنابراین بین متغیرهای مستقل تحقیق، هم خطی وجود نداشته. لذا بررسی مدل‌های تحقیق قابل توجیه است.

جدول ۳- برازش مدل‌های تحقیق

مدل	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
Y1 (مدل عوامل اثر گذار بر سرمایه گذاری در بورس)	۳۹/۸۱۱	۱۷	۰/۰۰۱
Y2 (مدل عوامل اثر گذار بر سرمایه گذاری در بیمه عمر)	۲۹/۵۲۵	۱۷	۰/۰۳۰

جدول (۳) نشان دهنده نتایج بررسی برازش هر یک از مدل‌های تحقیق است. طبق نتایج، در هر دو مدل تحقیق (Y1 و Y2)، مقدار آماره کای اسکوئر از سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ برخوردار بوده است. از این رو با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت در این مدل‌ها، متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تاثیر گذار هستند.

جدول ۴- خلاصه مدل‌های تحقیق

مدل	R ₂ شاخص کاکس	R ₂ شاخص ناگلرک
Y1 (مدل عوامل اثر گذار بر سرمایه گذاری در بورس)	۰/۱۴۴	۰/۱۹۳
Y2 (مدل عوامل اثر گذار بر سرمایه گذاری در بیمه عمر)	۰/۱۰۰	۰/۱۳۶

جدول (۴) نتایج حاصل از توان پیش بینی مدل های تحقیق را با استفاده از دو شاخص کاکس^{۴۴} و ناگلکرک^{۴۵} نشان می دهد. آماره ناگلکرک مدل بهبود یافته شاخص کاکس بوده است. مقدار آماره شاخص ناگلکرک در مدل اول تحقیق حاکی از آن است که ۰/۱۹ از تغییرات متغیر وابسته سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار توسط متغیرهای مستقل تبیین می شود. همچنین در مدل دوم نیز متغیرهای مستقل تحقیق، ۰/۱۴ از تغییرات متغیر وابسته سرمایه گذاری در بیمه عمر را پیش بینی می کنند.

جدول ۵- نتایج بررسی فرضیه های گروه اول

متغیر وابسته	نوع متغیر	متغیرهای ورودی	ضرایب	خطای استاندارد	آماره والد	درجه آزادی	-P مقدار	EXP (B)
سرمایه گذاری در بورس	مستقل	سواد مالی	۰/۱۸۸	۰/۱۹۱	۰/۹۶۸	۱	۰/۳۲۵	۱/۲۰۷
		مخارج سرانه	-۰/۷۷۲	۰/۳۲۰	۵/۸۱۶	۱	۰/۰۱۶	۰/۴۶۲
		سن	۰/۰۵۱	۰/۰۲۱	۶/۰۱۵	۱	۰/۰۱۴	۱/۰۵۲
		ریسک گریزی	۰/۲۶۳	۰/۴۱۶	۰/۴۰۱	۱	۰/۵۲۷	۱/۳۰۱
		علاقه مندی به مسائل مالی	۰/۰۹۶	۰/۳۴۶	۰/۰۷۶	۱	۰/۷۸۲	۱/۱۰۰
		اعتقاد به سرنوشت	۰/۰۱۰	۰/۲۹۰	۰/۰۰۱	۱	۰/۹۷۳	۱/۰۱۰
		تحصیلات	۰/۰۳۶	۰/۰۶۴	۰/۳۱۵	۱	۰/۵۷۴	۱/۰۳۷
		داشتن پس انداز	۰/۹۹۹	۰/۴۰۰	۶/۲۵۰	۱	۰/۰۱۲	۲/۷۱۷
سرمایه گذاری در بورس	تعاملی	تفاوت شهر نشینی و روستا نشینی	-۱۱/۳۳۸	۷/۹۶۷	۲/۰۲۵	۱	۰/۱۵۵	۰/۰۰۰
		سواد مالی × متغیر مجازی	-۰/۴۱۲	۰/۲۶۰	۲/۵۰۳	۱	۰/۱۱۴	۰/۶۶۲
		مخارج سرانه × متغیر مجازی	۰/۵۶۳	۰/۵۰۰	۱/۲۷۰	۱	۰/۲۶۰	۱/۷۵۶
		سن × متغیر مجازی	-۰/۰۱۴	۰/۰۳۰	۰/۲۰۵	۱	۰/۶۵۱	۰/۹۸۶
		ریسک گریزی × متغیر مجازی	-۰/۵۹۰	۰/۵۹۸	۰/۹۷۵	۱	۰/۳۲۳	۰/۵۵۴
		علاقه مندی به مسائل مالی × متغیر مجازی	۰/۲۳۳	۰/۴۷۹	۰/۲۳۷	۱	۰/۶۲۶	۱/۲۶۳
		اعتقاد به سرنوشت × متغیر مجازی	۰/۲۸۷	۰/۴۴۱	۰/۴۲۴	۱	۰/۵۱۵	۱/۳۳۲
		تحصیلات × متغیر مجازی	۰/۱۶۴	۰/۱۰۰	۲/۶۸۵	۱	۰/۱۰۱	۱/۱۷۹
داشتن پس انداز × متغیر مجازی	۰/۱۱۵	۰/۷۰۶	۰/۰۲۶	۱	۰/۸۷۱	۱/۱۲۲		

جدول (۵) نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیونی فرضیه اول تحقیق را نشان می دهد. همچنان که در نتایج جدول مشخص است با استفاده از نتایج آزمون والد، در بین متغیرهای تحقیق تنها متغیرهای مخارج سرانه، سن و داشتن پس انداز با ضریب معناداری کمتر از ۰/۰۵ از تاثیر معنادار بر متغیر وابسته علاقه مندی به سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار برخوردار است اما این ارتباط در مورد متغیر مخارج سرانه به صورت منفی است بدین معنا که با کاهش سطح مخارج سرانه، تمایل به سرمایه گذاری در بورس سهام افزایش می یابد. سایر

متغیرهای مستقل، ارتباط معناداری را نشان نمی‌دهد. همچنین نتایج حاکی از عدم تاثیرگذاری متغیر مجازی و اثر تعاملی آن با متغیرهای مستقل بر سرمایه گذاری در بورس است. بنابراین با توجه به تاثیر متغیرهای مستقل بر سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار، مدل رگرسیونی نهایی عبارتند از:

$$Y_1 = -0.772 X_2 + 0.051 X_3 + 0.999 X_8$$

جدول ۶- نتایج بررسی فرضیه های گروه دوم

متغیر وابسته	نوع متغیر	متغیرهای ورودی	ضرایب	خطای استاندارد	آماره والد	درجه آزادی	p- مقدار	EXP (β)
سرمایه گذاری	مستقل	سواد مالی	-0.123	0.185	0.444	1	0.505	0.884
		مخارج سرانه	-0.118	0.282	0.174	1	0.676	0.889
		سن	0.035	0.021	2.758	1	0.049	1.035
		ریسک‌گریزی	0.183	0.409	0.200	1	0.655	1.201
		علاقه مندی به مسائل مالی	0.777	0.348	5.002	1	0.025	2.176
		اعتقاد به سرنوشت	-0.314	0.293	1.151	1	0.283	0.731
		تحصیلات	0.080	0.064	1.559	1	0.212	1.084
در	مجازی	داشتن پس انداز	0.697	0.394	3.125	1	0.047	2.008
		تفاوت شهرنشینی و روستا نشینی	9.791	7.498	1.705	1	0.192	17872/13
بیمه عمر	تعاملی	سواد مالی × متغیر مجازی	0.024	0.252	0.009	1	0.925	1.024
		مخارج سرانه × متغیر مجازی	-0.512	0.472	1.173	1	0.279	0.599
		سن × متغیر مجازی	-0.062	0.030	4.362	1	0.037	0.940
		ریسک‌گریزی × متغیر مجازی	-0.684	0.589	1.349	1	0.245	0.504
		علاقه مندی به مسائل مالی × متغیر مجازی	-0.388	0.475	0.669	1	0.413	0.678
		اعتقاد به سرنوشت × متغیر مجازی	0.705	0.435	2.633	1	0.105	2.024
		تحصیلات × متغیر مجازی	-0.116	0.094	1.531	1	0.216	0.890
		داشتن پس انداز × متغیر مجازی	-0.565	0.705	0.642	1	0.423	0.568

جدول (۶) برازش مدل رگرسیونی اثر متغیرهای مستقل را بر متغیر سرمایه گذاری در بیمه عمر نشان می‌دهد. نتایج حاکی از آن است که متغیرهای سن، علاقه مندی به مسائل مالی و داشتن پس انداز به ترتیب با ضرایب رگرسیونی 0.035، 0.777، 0.697 و با سطح معناداری کمتر از 0.05 از تاثیر معناداری بر سرمایه گذاری در بیمه عمر برخوردار هستند. که این روابط در هر سه متغیر به صورت مثبت بوده است. همچنین ضریب متغیر تعاملی مرتبط با عامل سن و تفاوت شهرنشینی و روستانشینی با سطح معناداری 0.037 که کمتر از 0.05 است تاثیر معناداری را بر سرمایه گذاری در بیمه عمر داراست. بنابراین ضریب متغیر سن در شهرنشینیان 0.062 نسبت

به روستانشینان کاهش می‌یابد. به عبارتی رابطه بین سن و سرمایه‌گذاری در بیمه عمر در بین شهرنشینان، معکوس و در روستانشینان مستقیم و معنادار است، که نشان می‌دهد در روستانشینان با افزایش سن، تمایل به سرمایه‌گذاری در بیمه عمر افزایش یافته در حالی که در شهرنشینان عکس حالت فوق مصداق دارد. بنابراین با توجه به ارتباطات حاصل شده، مدل رگرسیونی فوق عبارتند از:

$$Y2 = 0.035X3 + 0.0777X5 + 0.0697X8 - 0.062DX3$$

۷- نتیجه‌گیری و بحث

امروزه همه افراد در پی یافتن راه‌هایی برای افزایش سطح مطلوبیت خود هستند. همچنان که در تصمیمات سرمایه‌گذاری‌شان سعی بر انتخاب گزینه‌هایی با حداکثر بازده و حداقل ریسک هستند. بنابراین توجه به همه عوامل تاثیرگذار بر انتخاب‌های افراد، نقش تعیین‌کننده‌ای بر منافع خرد و کلان در پی خواهد داشت، که به نوبه خود به یکی از دغدغه‌های جهانی تبدیل شده است. از این رو در این نوشتار سعی بر آن بود تا نقش عوامل فردی و رفتاری اثرگذار بر تصمیمات سرمایه‌گذاری اعضای جامعه مورد بررسی قرار گیرد. با وجود اینکه در تحقیق حاضر طیف وسیعی از متغیرها بر تقاضا برای خدمات مالی افراد بررسی شد اما نتایج تحقیق حاکی از آن بود که تنها عواملی از جمله مخارج سرانه، سن، علاقه مندی به مسائل مالی و داشتن پس‌انداز، بر تقاضا برای خدمات مالی اثر گذارند و سایر متغیرها از جمله سواد مالی، اعتقاد به سرنوشت و تحصیلات از تاثیر معناداری برخوردار نبودند. سایر نتایج نیز نشان داد که تفاوت شهرنشینی و روستانشینی، تنها رابطه بین متغیر سن و سرمایه‌گذاری در بیمه عمر را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد. نتایج این پژوهش همراستی با نتایج مطالعات پژوهشگرانی از جمله کریستلیس و همکاران (۲۰۱۰) و کول و همکاران (۲۰۱۱) نیست زیرا آنان استدلال کردند که بین سواد مالی و تقاضا برای خدمات مالی ارتباطی قوی وجود دارد. از سویی دیگر ون رویج و همکارانش (۲۰۱۱) استدلال کردند سواد مالی تصمیم‌گیری‌های مالی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. پاک و محمود (۲۰۱۵) نیز نتیجه گرفتند رفتار تحمل ریسک فردی به نوبه خود تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران را در مورد سهام، اوراق بهادار و اوراق قرضه تحت تاثیر قرار می‌دهد. در حالی که در تحقیق حاضر چنین نتایجی یافت نشد. همچنین نتایج تحقیق مزا و وب (۲۰۰۱) حاکی از رابطه معکوس بین تقاضا برای بیمه عمر و سطح ریسک بود در حالی که در نتایج پژوهش حاضر، ریسک‌گریزی از تاثیر معناداری بر سرمایه‌گذاری در بیمه‌های عمر برخوردار نبود. نتایج به دست آمده نشان از این دارد که افراد سرپرست خانوار آن چنان که شایسته است در تصمیم‌گیری‌های مالی خود از سواد مالی بهره‌ن گرفته‌اند. شاید به علت نبود آموزش‌های مالی و یا غیربهبینه بودن این آموزش‌ها است که متغیر نمره سواد مالی در مدل‌های این تحقیق متغیر معناداری نبوده است و این امر لزوم ارائه آموزش‌های مالی را به افراد جامعه یادآوری می‌کند. بنابراین با توجه به نقش مهم و تاثیرگذاری که سواد مالی می‌تواند بر رفاه خانوارها و تعالی جامعه داشته باشد، نهادهای مالی کشور می‌توانند به عنوان اولین گام، با برگزاری دوره‌های افزایش سطح سواد مالی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و یا از طریق برگزاری دوره

های آموزشی برای افراد در سطح جامعه، زمینه را برای شکوفایی و نهادینه سازی هر چه بیشتر این عامل مهم فراهم نمایند. با توجه به نقش تاثیرگذار پس اندازها بر سرمایه گذاری در صنعت بیمه، به شرکت های بیمه پیشنهاد می شود از ابزاری من جمله رسانه های جمعی، شبکه های اجتماعی، نشریات و روزنامه ها در جهت آگاهی و اطلاع رسانی هر چه بیشتر در زمینه مزایا و ویژگی های سرمایه گذاری در خدمات مالی مزبور استفاده نمایند، و بدین طریق مشوق افراد در بکارگیری منابع مالی خود در جهت سرمایه گذاری در خدمات بیمه ای باشند. همچنین به سایر مطالعات پیشنهاد می گردد نقش سایر ویژگی های رفتاری از جمله احساسات، فرهنگ، شخصیت، دینداری، و غیره را بر خدمات مالی مورد بررسی قرار دهند. سایر پژوهشگران می توانند موضوع پژوهش حاضر را با متغیرهای میانجی و واسطه از جمله نرخ تورم و یا نرخ بهره مورد کاوش قرار دهند. در این پژوهش متاسفانه به علت عدم وجود روحیه تحقیق و همکاری در بین افراد جامعه، و با توجه به زمان بر بودن پاسخ به پرسشنامه ها، نویسندگان مطالعه را با مشکل در زمینه جمع آوری مواجه می ساخت. همچنین مطالعه حاضر با محدودیت فقدان تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع مورد بررسی مواجه بود.

فهرست منابع

- * باقر زاده، مجید، آل عمران، رویا، و خدادادی، حمید. (۱۳۹۲). بررسی تاثیر عوامل فردی بر خرید سهام، ماهنامه بورس، شماره ۱۰۳.
- * برجی دولت آبادی، ابراهیم. (۱۳۸۷). رفتار مالی، پارادایم حاکم بر بازارهای مالی، ماهنامه علمی آموزشی تدبیر، شماره ۱۹۱.
- * دیانتی دیلمی، زهرا، و حنیفه زاده، محمد. (۱۳۹۴). بررسی سطح سواد مالی خانواده های تهرانی و عوامل مرتبط با آن، دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال ۸، شماره ۲۶، صص ۱۱۵-۱۳۹.
- * شهرکی، مهدی، بهبودی، داود، و قادری، سیمین. (۱۳۸۹). بررسی تاثیر پس انداز خانوار بر سرمایه گذاری و مصرف در ایران (مدل تعالی عمومی محاسبه پذیر)، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره ۷، شماره ۳، صص ۶۷-۹۴.
- * صفری علی اکبری، مسعود، کردوانی، پرویز، و مرادی، فرزاد. (۱۳۹۰). تعیین زمینه های سرمایه گذاری بخش خصوصی برای توسعه فعالیت های صنایع روستایی در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه، چشم انداز جغرافیایی، سال ۶، شماره ۱۶، صص ۵۲-۶۹.
- * فتحی، سعید، و دهقانی اناری، فرشید. (۱۳۹۱). پژوهش های مدیریت در ایران، دوره ۱۷، شماره ۳.
- * گنجوئی، اسما اشرف، و نایب زاده، شهناز. (۱۳۹۳). بررسی رابطه اعتقادات مذهبی و سواد مالی اسلامی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد، دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال ۷، شماره ۲۳، صص ۴۵-۵۵.
- * مرادی، جواد، و ایزدی، منصوره. (۱۳۹۴). بررسی تاثیر سواد مالی سرمایه گذاران بر تصمیم سرمایه گذاری در اوراق بهادار، دانش سرمایه گذاری، سال ۴، شماره ۱۳، صص ۱۲۷-۱۵۰.

- * مهدوی، غدیر، و صغری بخشی، فاطمه. (۱۳۹۰). اثر ریسک‌گریزی بر تقاضای بیمه عمر، پژوهشنامه بیمه، سال ۲۶، شماره ۴، صص ۸۱-۱۰۶.
- * یعقوب نژاد، احمد، نیکومرام، هاشم، و معین‌الدین، محمود. (۱۳۹۰). ارائه الگویی جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی با استفاده از روش‌دلفی فازی، مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، دوره ۲، شماره ۸، صص ۴۹-۱.
- * Ahmed, Abdullahi D. & Mmolainyane, Kelesego K. (2014). Financial integration, capital market development and economic performance: Empirical evidence from Botswana, *Economic Modelling*, Vol. 42, pp. 1-14.
- * Antoniou, Constantinos, Harris, Richard D.F. & Zhang, Ruogu. (2015). Ambiguity aversion and stock market participation: An empirical analysis, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 58, pp. 57-70.
- * Babiarz, Patryk, & Robb, Cliff A. (2014). Financial Literacy and Emergency Saving, *Journal of Family and Economic Issues*, Vol. 35, No. 1, pp. 40-50.
- * Barnea A., Cronqvist H., Siegel S. (2010). Nature or nurture: What determines investor behaviors? *Journal of Financial Economics*, Vol. 98.
- * Bergbrant, Mikael C., Campbell, Kaysia T., Hunter, Delroy M., & Owers, James E. (2016). Does Deposit Insurance Retard the Development of Non-bank Financial Markets? *Journal of Banking & Finance*, Vol. 66, pp. 102-125.
- * Bertrand, M. (2010). New perspectives on gender. *Handbook of Labour Economics*, vol. 4, pp. 1545-1592.
- * Cavalcante, Rodolfo C., Brasileiro, Rodrigo C., Souza, Victor L.F., Nobrega, Jarley P., & Oliveira, Adriano L.I. (2016). Computational Intelligence and Financial Markets: A Survey and Future Directions, *Expert Systems with Applications*, Vol. 55, pp. 194-211.
- * Cawley, John, & Philipson, Tomas. (1999). An Empirical Examination Of Information Barriers To Trade In Insurance, *The American Economic Review*, Vol. 89, No. 4, Pp. 827-846.
- * Christelis, Dimitris, Jappelli, Tullio, & Padula, Mario. (2010). Cognitive Abilities and Portfolio Choice. *European Economic Review*, vol. 54, No. 1, pp. 18-38.
- * Chu, Zhong, Wang, Zhengwei, Xiao, Jing Jian, & Zhang, Weiqiang. (2016). Financial Literacy, Portfolio Choice and Financial Well-Being, *Social Indicators Research*, pp. 1-22.
- * Cole, Shawn, Thomas, Sampson, & Bilal, Zia. (2011). Prices or Knowledge? What Drives Demand for Financial Services in Emerging Markets? *The Journal of Finance*, No. 6, pp. 1967-1933.
- * Croson, R., Gneezy, U. (2009). Gender differences in preferences. *Journal of Economic Literature*, Vol. 47, pp. 448-454.
- * Delaune, Laura D., Rakow Jessica, S., & Rakow, K.C. (2010). Teaching financial literacy in a co-curricular service-learning model, *Journal of Accounting Education*, No. 28, pp. 103-113.
- * Disney, Richard, & Gathergood, John. (2013). Financial Literacy and Consumer Credit Portfolios. *Journal of Banking & Finance*, Vol. 37, No. 7, pp. 2246-2254.
- * Duclos, Rod, Wan, Echo Wen, & Jiang, Yuwei. (2013). Show me the honey! Effects of social exclusion on financial risk-taking. *Journal of Consumer Research*, Vol. 40, No. 1, pp. 122-135.
- * Engel, Christoph. (2011). Dictator games: a meta study. *Experimental Economics*, Vol. 14, pp. 583-610.
- * Epstein, Larry G., & Schneider, Martin. (2010). Ambiguity and asset market. *Annual Review of Financial Economics*, Vol. 2, pp. 315-346.
- * Felton, J., Gibson, B., & Sanbonmatsu, D. M. (2003). Preference for Risk in Investing as a Function of Trait Optimism and Gender, *The Journal of Behavioral Finance*, Vol. 4, pp. 33-40.

- * Hassan Al-Tamimi, Hussein, & Kalli, Al Anood Bin. (2009). Financial literacy and investment decisions of UAE investors, *The Journal of Risk Finance*, Vol.10, No.5, pp.500 – 516.
- * Hurd, Michael, Van Rooij, Maarten, and Winter, Joachim.(2011). Stock market expectations of Dutch households. *Journal of Applied Econometrics*, Vol.26, No.3, pp. 416-436.
- * Klapper, Leora, Lusardi, Annamaria, & Panos, Georgios A. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 37, No.10, pp. 3904–3923.
- * Lee, Boram, Rosenthal, Leonard, Veld, Chris, & Veld-Merkoulova, Yulia.(2015). Stock market expectations and risk aversion of individual investors, *International Review of Financial Analysis*, Vol.40, pp. 122–131.
- * Lewellen, Wilbur G, Lease, Ronald C, & Schlarbaum, Gary G.(1977). Patterns of Investment Strategy and Behavior among Individual Investors, *Journal of Business*, Vol.50, No.3, pp.296-333.
- * Lin, Chiun-Sin, Chiu, Sheng-Hsiung, & Lin, Tzu-Yu.(2012). Empirical mode decomposition-based least square support vector regression for foreign exchange rate forecasting, *Economic Modelling*, Vol.29. No.6, pp.2583–2590.
- * Lusardi, Annamaria, & Tufano, Peter. (2009). Teach workers about the perils of debt. *Harvard Business Review*, pp. 22–24.
- * Meza, D., & Webb, Dc. (2001). (2001). Advantageous selection in insurance markets. *RAND Journal of Economics*, Vol.32, PP.249-262.
- * Mishra, K.C., & Metilda, Mary J.(2015). A study on the impact of investment experience, gender, and level of education on overconfidence and self-attribution bias, *IIMB Management Review*, Vol.27, pp.228–239.
- * Pak, Olga, & Mahmood, Monowar. (2015). Impact of personality on risk tolerance and investment decisions: A study on potential investors of Kazakhstan, *International Journal of Commerce and Management*, Vol. 25, No. 4, pp.370 – 384.
- * Peng, Tzu-Chin Martina, Bartholomue, Suzanne, Fox, Jonathan J. & Cravener, Garrett (2007). The Impact of Personal Finance Education Delivered in high school and College courses, *Journal of Family and Economic Issues*, vol. 28, PP. 265 -284.
- * Thomas, P.J. (2016). Measuring risk-aversion: The challenge, *Measurement*, Vol.79, pp. 285–301.
- * Van Rooij, Maarten, Lusardi, Annamaria, & Alessie, Rob. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, Vol.101, pp. 449–472.
- * Vitthessonthi, Chaiporn, & Tongurai, Jittima. (2015). Financial markets development, business cycles, and bank risk in South America, *Research in International Business and Finance*, Vol.36, pp.472–484.
- * Wang, Xiao Lu, Shi, Kan, & Fan, Hong Xia. (2006). Psychological mechanisms of investors in Chinese stock markets"; *Journal of Economic Psychology*, Vol. 27, No.6, pp. 762–780.
- * Xia, Tian, Wang, Zhengwei, & Li, Kunpeng. (2014). Financial Literacy Overconfidence and Stock Market Participation, *Social Indicators Research*, Vol.119, No.3, pp 1233-1245.
- * Yao, Rui, & Xu, Yilan. (2015). Chinese Urban Households' Security Market Participation: Does Investment Knowledge and Having a Long-Term Plan Help?, *Journal of Family and Economic Issues*, Vol.36, No.3, pp. 328-339.

یادداشت‌ها

- ¹ Cole et al.
- ² Vithessonthi & Tongurai
- ³ Ahmed & Mmolainyane
- ⁴ Lin, Chiu & Lin
- ⁵ Cavalcante et al.
- ⁶ Bergbrant et al.
- ⁷ Duclos, Wen & Jiang
- ⁸ Klapper, Lusardi & Panos
- ⁹ Mishra, K.C., & Metilda
- ¹⁰ Barnea, Cronqvist & Siegel
- ¹¹ Felton
- ¹² Wang, Shi & Fan
- ¹³ Croson, R., Gneezy
- ¹⁴ Bertrand
- ¹⁵ Engel
- ¹⁶ Lewellen et al.
- ¹⁷ Delaune et al.
- ¹⁸ Van Rooij, Lusardi & Alessie
- ¹⁹ Christelis, Jappelli & Padula
- ²⁰ Thomas
- ²¹ Epstein & Schneider
- ²² Hurd, Van Rooij & Winter
- ²³ Lee et al.
- ²⁴ Ioncica et al.
- ²⁵ Lewellen et al.
- ²⁶ Cawley & Philipson
- ²⁷ Meza & Webb
- ²⁸ Peng et al.
- ²⁹ Hassan Al-Tamimi & Kalli
- ³⁰ Lusardi & Tufano
- ³¹ Disney
- ³² Babiarz & Robb
- ³³ Xia, Wang & Li
- ³⁴ Chu et al.
- ³⁵ Yao & Xu
- ³⁶ Antoniou, Harris & Zhang
- ³⁷ Logistic regression
- ³⁸ CHI-SQUARE TEST
- ³⁹ Wald test
- ⁴⁰ Tolerance
- ⁴¹ variance inflation factor=VIF
- ⁴² Cox & Snell
- ⁴³ Nagelkerke
- ⁴⁴ Cox
- ⁴⁵ Nagelkerke R Square